

PIOTR NOWAK
ANDRZEJ MIGDA

Rocznik Teologiczny
LXIII – z. 4/2021
s. 1467-1472

**Konferencja naukowa:
„Oblicza pentekostalizmu
jako chrześcijańskiej tradycji mistycznej.
Perspektywa międzywyznaniowa
i religioznawcza” (26 listopada 2021)**

**Scientific conference: „Aspects of Pentecostalism
as a Christian Mystical Tradition. Cross-denominational
and religious studies perspectives” (26th November 2021)**

Pentekostalizm jest obecnie najprężniej rozwijającym się nurtem protestantyzmu w Polsce. Dotarł tu na początku XX wieku, jednak ze względu na różnice interpretacyjne podstawowych elementów doktryny, nigdy nie osiągnął organizacyjnej jedności. Stanowi go obecnie wiele różnych Kościołów, związków wyznaniowych i niezarejestrowanych społeczności, w obrzędowości których odnaleźć można praktykę charyzmatyczną, charakterystyczną dla ruchu zielonoświątkowego. Podejmując, obecną w pentekostalnej duchowości i będącą przedmiotem konferencji, problematykę doświadczenia religijnego w jego najintensywniejszych formach, mierzymy się z zadaniem szczególnie trudnym, gdyż odnoszącym się do najbardziej intymnych relacji z sacrum.

Etymologicznie termin mistycyzm wywodzi się od greckiego słowa *myein* oznaczającego zamknięcie oczu, zatkanie uszu, szukanie wewnętrznego, duchowego doświadczenia, którego nie można osiągnąć przez zewnętrzne doświadczenie zmysłowe. Mając do czynienia z ulotną materią takiego doświadczenia, warto pamiętać, iż zdaniem Rudolfa

Otto jest ono kategorią *sui generis* doskonałą, dlatego jak wszystko, co pierwotne i podstawowe, nie da się zdefiniować w sensie ścisłym, lecz tylko daje się badać.

Wydawać by się mogło, że takie doświadczenie religijne, opisywane przez Mircea Eliadego jako mechanizm służący odnowieniu społeczności, zostało dziś zepchnięte w obszar nieświadomości, jednak w niektórych nurtach pentekostalizmu przeżywanie tego typu doświadczeń stanowi dowód jakości wiary. Zielonoświątkowcy wyrażają powszechne przekonanie o możliwości nawiązania niezapśredniczonej, bezpośredniej i dialogicznej komunikacji z Bogiem. Nie odbywa się ona za pośrednictwem księgi, sakramentu, drugiego człowieka, czyjejs posługi, lecz bezpośrednio. Dążąc do zjednoczenia z Bogiem, zielonoświątkowy *homo mysticus*, budzi często u współwyznawców podejrzenia przekroczenia norm teologicznych przyjętych przez społeczność, do której należy.

Wydawać się może, że zasady Reformacji: *sola gratia, sola fide, sola scriptura*, wykluczają możliwość występowania stanów mistycznych. Sprzeciw reformatorów kierował się jednak ku mistyce sensualistycznej, mistyce, w której człowiek bezpośrednio 'stoi w obliczu Boga', 'widzi Go' lub 'słyszy'. Z czasem rozwój protestantyzmu dopuścił różne formy pobożności, które mieszczą się w szerokiej definicji mistyki, a ruch zielonoświątkowy zajmuje tu szczególne miejsce, zataczając koło ku prymarnym strukturom społeczności prelogicznych i zmierzając ku sensualnej mistyce właśnie. Analizując tego typu fenomeny, pamiętać należy, by patrzeć na mistycyzm pentekostalny emicjnie, starając się odtworzyć jego subiektywne struktury znaczeniowe.

By sprostać wyzwaniom postawionym w tytule interdyscyplinarnej konferencji „Oblicza pentekostalizmu jako chrześcijańskiej tradycji mistycznej”, zorganizowane zostały trzy panele wykładowe ujmujące fenomeny mistyczne z perspektywy historycznej, systematycznej i religioznawczej.

Uczestników konferencji przywitał JM ks. prof. ChAT dr hab. Bogusław Milerski, Prorektor Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej

w Warszawie oraz JM ks. dr Piotr Nowak, Rektor Wyższej Szkoły Teologiczno-Społecznej w Warszawie.

Sesję historyczną otworzył i moderował ks. prof. dr hab. Andrzej Perzyński, nauczyciel akademicki w Instytucie Teologii Systematycznej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz wykładowca Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Łódzkiej. Pierwszy referat sesji historycznej dotyczył studium przypadku: „Mistycyzm w montanizmie”, a wygłosił go dr hab. Wojciech Gajewski prof. UG, kierownik Pracowni Religioznawstwa na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Gdańskiego specjalizujący się w historii cywilizacji antycznych, historii chrześcijaństwa w starożytności oraz religii przedchrześcijańskiej Europy. Prelegent interesuje się również historią i duchowością ruchu pentekostalnego.

Próby przedstawienia mistyki Marcina Lutra podjął się w następnym referacie kierownik Katedry Teologii Historycznej Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie dr hab. Jerzy Sojka, prof. ChAT. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się na teologii luteranckiej Reformacji XVI wieku, jej współczesnej recepcji i interpretacji oraz na ewangelickiej teologii systematycznej XX wieku. Sesję historyczną zakończył referat rektora Wyższego Seminarium Duchownego w Elblągu oraz profesora w Katedrze Teologii Biblijnej Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie ks. dr. hab. Marka Karczewskiego, prof. UWM. Przedstawiony został temat „Dar prorocstwa u początków Kościoła. Świadectwo dzieła Łukaszeckiego”. Dyskusja po sesji historycznej była doskonałą okazją do podsumowań obserwacji dotyczących korzeni duchowości pentekostalnej oraz charakterystycznych reprezentantów nurtu mistycznego w chrześcijaństwie.

Część systematyczna konferencji służyła porównaniu pentekostalnej refleksji na temat doświadczenia Ducha Świętego z dorobkiem teologów z tradycji katolickiej, prawosławnej i szeroko rozumianej tradycji protestanckiej. Obrady w tej części otworzył autor wielu znaczących na gruncie polskim publikacji na temat specyfiki religijnej protestantyzmu

ewangelikalnego, prof. dr hab. Tadeusz J. Zieliński, Prorektor ChAT. Jako pierwszy głos zabrał biskup diecezjalny diecezji legnickiej prof. dr hab. Andrzej Siemieniowski reprezentujący środowisko naukowe Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu. Jego zainteresowania badawcze dotyczą między innymi teologii duchowości oraz pentekostalizacji chrześcijaństwa. Wygłoszony referat dotyczył doświadczenia Ducha Świętego w teologii mistycznej Kościoła rzymskokatolickiego. Optykę reprezentowaną przez tradycję prawosławną przedstawił następnie wykładowca w Prawosławnym Seminarium Teologicznym w Warszawie oraz adiunkt w Katedrze Prawosławnej Teologii Praktycznej na Wydziale Teologii Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie ks. dr Adam Magruk, który zreferował słuchaczom miejsce i znaczenie doświadczenia Ducha Świętego w prawosławnej tradycji liturgicznej. Część systematyczną zakończyło wystąpienie biblisty, doktora nauk teologicznych ks. dr. Leszka Jańczuka z Wyższej Szkoły Teologiczno-Społeczna w Warszawie, prezentujące chrzest w Duchu Świętym w polskiej tradycji pentekostalnej.

Ostatnia część konferencji poświęcona była perspektywie religioznawczej. Moderatorem tej sesji był dr hab. Jakub Ślawik, prodziekan Wydziału Teologicznego ChAT. Sesja wypełniona została wystąpieniami religioznawców związanych z Instytutem Religioznawstwa UJ, Wydziałem Humanistycznym AGH oraz Religioznawczą Pracownią WSTS. Prelegenci dokonali aproksymacji pentekostalnych fenomenów mistycznych w codzienności doświadczenia duchowości chrześcijańskiej oraz przedstawili ich wpływ na konwersje pentekostalistów. Przedstawione w tej części referaty wykraczały zarówno poza obszar teologii, jak i poza obszar chrześcijaństwa, aby poszukiwać punktów stykowych i różnic między mistycyzmem pentekostalnym a mistycyzmem innych tradycji religijnych. Jako pierwszy głos zabrał nestor badań nad ruchem zielonoświątkowym, prof. dr hab. Zbigniew Pasek, prowadzący swoje badania w Katedrze Studiów nad Kulturą i Badań Ery Cyfrowej na

Wydziale Humanistycznym AGH, opiekun Pracowni Badań Współczesnych Form Duchowości. Otwierający część religioznawczą referat profesora Paska nosił tytuł: „Mirakularyzm codzienny. Osobliwość pentekostalnej mistyki”. Referat był wnikliwą syntezą historyczno-definitywną prezentowanych fenomenów, na tle których naszkicowana została egzystencjalna codzienność pentekostalnego doświadczenia mistycznego. Kolejne wystąpienie miało na celu przybliżenie bliskowschodnich tradycji mistycznych w aspekcie rozwoju chrześcijaństwa zielonoświątkowego w Iranie. Zadania tego podjął się slawista i orientalista, członek Komisji Orientalistycznej Polskiej Akademii Nauk dr hab. Marcin Rzepka, reprezentujący Instytut Religioznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prelegent prowadzi m.in. zajęcia z religioznawstwa historycznego, islamu i problemów współczesnych Bliskiego Wschodu. W swoich badaniach koncentruje się głównie na problematyce mniejszości religijnych na Bliskim Wschodzie ze szczególnym uwzględnieniem Iranu, historii protestantyzmu i relacji chrześcijańsko-muzułmańskich. Jego zainteresowania naukowe pozwoliły na przeprowadzenie prezentowanej analizy w bardzo interesujący i bogaty w religioznawcze odniesienia sposób, czego dowodem były liczne pytania zainteresowanych słuchaczy zarówno tych obecnych na sali jak i obserwujących transmisję konferencji w Internecie. Sesję religioznawczą zamknął referat prezentujący duchowość pentekostalną jako typ doświadczenia mistycznego wygłoszony przez dr. Andrzeja Migdę. Prelegent, na co dzień wykładowca w Wyższej Szkole Teologiczno-Społecznej w Warszawie oraz kierownik Religioznawczej Pracowni Badań Pentekostalnych w WSTS, prowadzi badania z zakresu duchowości pentekostalnej, fenomenologii doświadczenia religijnego oraz psychologii religii. W toku dyskusji wieńczącej panel religioznawczy rozwinięto szersze aspekty duchowości areligijnej. Odpowiadając na pytania uczestników konferencji, dotknięto również stanowisk dotyczących egzorcyzmu pentekostalnego jako niezbywalnej części duchowości pentekostalnej.

Organizatorami konferencji byli: Pracownia Badań nad Pentekostalizmem działająca na Wydziale Teologicznym Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie i Religioznawcza Pracownia Badań Pentekostalnych w Wyższej Szkole Teologiczno-Społecznej w Warszawie, przy współpracy naukowej z Zakładem Interdyscyplinarnych Badań nad Religiami w Polsce, działającym w ramach Instytutu Religioznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie oraz Instytutem Historycznym Uniwersytetu Gdańskiego

Warto wspomnieć, że w gronie Komitetu naukowego, prelegentów i moderatorów znaleźli się wybitni przedstawiciele ośmiu środowisk akademickich: abp prof. dr hab. Jerzy Pańkowski (ChAT); ks. prof. dr hab. Andrzej Perzyński (UKSW); prof. dr hab. Tadeusz J. Zieliński (ChAT); ks. dr hab. Sławomir Pawłowski, prof. KUL; ks. dr hab. Bogusław Milerski, prof. ChAT; ks. dr hab. Grzegorz Szamocki, prof. UG; ks. dr hab. Paweł Rabczyński, prof. UWM; bp dr hab. Marcin Hintz, prof. ChAT; dr hab. Elżbieta Przybył-Sadowska, prof. UJ; dr hab. Jan Mironczuk, prof. WSTS; dr hab. Jerzy Ostapczuk, prof. ChAT; dr hab. Piotr Czarnecki (UJ).

Jesteśmy przekonani, że konferencja „Oblicza pentekostalizmu jako chrześcijańskiej tradycji mistycznej” zorganizowana w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie stanie się przyczynkiem dla wielu następnych spotkań i konferencji dokumentujących skomplikowaną rzeczywistość chrześcijańskiej egzystencji członków ruchu zielonoświątkowego, obecnych w różnych tradycjach konfesyjnych oraz poza nimi.

CHRZEŚCIJAŃSKA AKADEMIA TEOLOGICZNA
w WARSZAWIE

Rok LXIII

Zeszyt 4

ROCZNIK TEOLOGICZNY

WARSZAWA 2021

REDAGUJE KOLEGIUM

dr hab. Jakub Sławik, prof. ChAT – redaktor naczelny

dr hab. Jerzy Ostapczuk, prof. ChAT – zastępca redaktora naczelnego

prof. dr hab. Tadeusz J. Zieliński

dr hab. Borys Przedpełski, prof. ChAT

dr hab. Jerzy Sojka, prof. ChAT – sekretarz redakcji

MIĘDZYNARODOWA RADA NAUKOWA

JE metropolita prof. dr hab. Sawa (Michał Hrycuniak), ChAT

bp prof. dr hab. Wiktor Wysoczański, ChAT

abp prof. dr hab. Jerzy Pańkowski, ChAT

bp prof. ucz. dr hab. Marcin Hintz, ChAT

prof. dr hab. Atanolij Aleksiejew, Państwowy Uniwersytet w Petersburgu

prof. dr Marcello Garzaniti, Uniwersytet we Florencji

prof. dr hab. Michael Meyer-Blanck, Uniwersytet w Bonn

prof. dr hab. Antoni Mironowicz, Uniwersytet w Białymstoku

prof. dr hab. Wiesław Przyczyna, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

prof. dr hab. Eugeniusz Sakowicz, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

prof. dr hab. Tadeusz Stegner, Uniwersytet Gdański

prof. dr Urs von Arx, Uniwersytet w Bernie

prof. dr hab. Piotr Wilczek, Uniwersytet Warszawski

Redakcja językowa – Kalina Wojciechowska

Skład komputerowy – Jerzy Sojka

W związku z wprowadzaniem równoległej publikacji czasopisma w wersji papierowej i elektronicznej Redakcja „Rocznika Teologicznego” informuje, iż wersją pierwotną jest wersja papierowa.

BWHEBB, BWHEBL, BWTRANSH [Hebrew]; BWGRKL, BWGRKN, and BWGRKI [Greek]

PostScript® Type 1 and TrueType fonts Copyright ©1994-2013 BibleWorks, LLC.

All rights reserved. These Biblical Greek and Hebrew fonts are used with permission and are from BibleWorks (www.bibleworks.com)

ISSN 0239-2550

Wydano nakładem

Wydawnictwa Naukowego ChAT

ul. Broniewskiego 48, 01-771 Warszawa, tel. +48 22 635-68-55

Objętość ark. wyd.: 18,5. Nakład: 100 egz.

Druk: druk-24h.com.pl

ul. Zwycięstwa 10, 15-703 Białystok

SPIS TREŚCI

IN MEMORIAM

Prof. dr hab. Michał Pietrzak 1097

ARTYKUŁY

MAREK JERZY UGLORZ, *Praktyczna duchowość według autora 1. Listu św. Jana* 1099

RAFAL MARCIN LESZCZYŃSKI, *Logos w sporach trynitarnych pierwszej połowy IV wieku* 1143

DOROTEUSZ SAWICKI, *Św. Spirydon – Dekalog żywotem zapisany* 1173

KRZYSZTOF LEŚNIEWSKI, *Human Person as God's Creation in the Great Canon of St. Andrew of Crete* 1213

ANDRZEJ KUŹMA, *Zagadnienie postu w dokumencie Wielkiego Soboru Kościoła Prawosławnego, Kreta 2016* 1233

ADRIAN KORCZAGO, *Duszpasterski wymiar komunikacji interpersonalnej i dialogu kulturowo-religijnego na przykładzie działalności Society for Intercultural Pastoral Care and Counselling* 1251

МАРОШ ШИП, БОГУСЛАВ КУЗЫШИН, *Спиритуальный аспект ухода за пациентом в паллиативной помощи* 1309

PIOTR NOWAK, *Kształcenie pracowników kościelnych w seminariach ewangelikalnych w Polsce, powstałych i działających w latach 1945-1950* 1329

ARTUR ALEKSIEJUK, *Rozwój osobowości integralnej jako nadrzędny cel pedagogii historyzoficznej Iwana Kiriejewskiego (1806-1856)* 1345

ELŻBIETA ALEKSIEJUK, *Duchowość i wychowanie dziecka w refleksji pedagogicznej Wasilija Zienkowskiego* 1381

PAWEŁ BORECKI, *Specyfika ustawowej regulacji statusu Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Ujęcie porównawcze* 1401

OLEKSANDR BILASH, MARIYA MENDZHUL, *Religious holidays in the legislation of Ukraine* 1425

MATERIAŁY

ZBYSZKO MELOSİK, <i>Pasja i tożsamość naukowca: o władzy i wolności umysłu</i>	1441
--	------

KRONIKA

<i>Inauguracja roku akademickiego 2021/2022 (7 października 2021)</i> (JERZY BETLEJKO).....	1453
<i>Sesja naukowa ku czci śp. ks. prof. Witolda Benedyktowicza w 100. rocznicę jego urodzin (22 października 2021)</i> (ZBIGNIEW KAMIŃSKI).....	1455
<i>Konferencja naukowa „Oblicza Pentekostalizmu Jako Chrześcijańskiej Tradycji Mistycznej. Perspektywa Międzywyznaniowa i Religioznawcza” (26 listopada 2021)</i> (PIOTR NOWAK, ANDRZEJ MIGDA).....	1467
<i>Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Status prawny prawosławia we współczesnej Polsce” (8 grudnia 2021)</i> (TADEUSZ J. ZIELIŃSKI)	1473
Wykaz autorów	1476
Recenzenci „Rocznika Teologicznego” w roku 2021	1478

Contents

IN MEMORIAM

<i>Prof. Michał Pietrzak PhD habil</i>	1097
--	------

ARTICLES

MAREK JERZY UGLORZ, <i>Practical spirituality according to the author of the 1st Epistle of St. John</i>	1099
RAFAL MARCIN LESZCZYŃSKI, <i>The Logos in the trinitarian disputes of the first half of the 4th century</i>	1143
DOROTEUSZ SAWICKI, <i>St. Spyridon – the Decalogue written in life</i>	1173
KRZYSZTOF LEŚNIEWSKI, <i>Human Person as God's Creation in the Great Canon of St. Andrew of Crete</i>	1213
ANDRZEJ KUŹMA, <i>The issue of fasting in the document of the Great Council of the Orthodox Church, Crete 2016</i>	1233
ADRIAN KORCZAGO, <i>Pastoral dimension of interpersonal communication and cultural-religious dialogue on the example of the activity of the Society for Intercultural Pastoral Care and Counselling</i>	1251
MAROŠ ŠIP, BOHUSLAV KUZYŠIN, <i>Spirituality as an Aspect in the Care of a Patient in Palliative Care</i>	1309
PIOTR NOWAK, <i>Education of Church Workers in Evangelical Seminaries Founded and Operating in Poland from 1945 to 1950</i>	1329
ARTUR ALEKSIEJUK, <i>Integral Historiosophical and Humanistic Pedagogy of Ivan Vasilyevich Kireyevsky (1806-1856)</i>	1345
ELŻBIETA ALEKSIEJUK, <i>Spirituality and education of a child in the pedagogical reflection of Vasilij Vasilevich Zenkovskiy</i>	1381
PAWEŁ BORECKI, <i>The specificity of statutory regulation of status Polish Autocephalous Orthodox Church. Comparative approach</i>	1401
OLEKSANDR BILASH, MARIYA MENDZHUL, <i>Religious holidays in the legislation of Ukraine</i>	1425

MATERIALS

ZBYSZKO MELOSİK, <i>Passion and identity of a scientist: about power and freedom of the mind</i>	1441
--	------

CHRONICLE

<i>Inauguration of the academic year 2021/2022 (7th October 2021)</i> (JERZY BETLEJKO).....	1453
<i>Scientific session on the occasion of the 100th birthday jubilee of the late Rev. Witold Benedyktowicz (22th October 2021)</i> (ZBIGNIEW KAMIŃSKI).....	1455
<i>Scientific conference: “Aspects of Pentecostalism as a Christian Mystical Tradition. Cross-denominational and religious studies perspectives” (26th November 2021)</i> (PIOTR NOWAK, ANDRZEJ MIGDA).....	1467
<i>National Scientific Conference “The Legal Status of Orthodoxy in Contemporary Poland” (8th December 2021)</i> (TADEUSZ J. ZIELIŃSKI)	1473
List of authors	1476
List of reviewers of “Theological Yearbook” in 2021	1478